

LAUSUNTO

Helsinki 7.11.2025

Sosiaali- ja terveystoimikunta

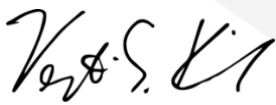
Viite: HE 113/2025 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on lähes 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä lähes 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: Edunvalvontapäällikkö Anne Perälähti, anne.peralahti@soste.fi, p. 050 411 1734

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

Tiivistelmä SOSTEn kannasta:

- On perusteltua, että sosiaalihuollon palveluissa laajasti käytettävän teknologian käytöstä säädetään laissa.
- Asiakkaan tietoon perustuva suostumus on välttämätön edellytys teknologian käyttöönotolle.
- Itsemääräämisoikeus, yksityisyys ja inhimillinen vuorovaikutus on varmistettava, eikä teknologia saa korvata ihmisen antamaa hoivaa eikä vähentää kasvokkaisia kohtaamisia.
- Asiakasmaksujen on oltava kohtuullisia, eivätkä ne saa muodostaa estettä avun vastaanottamiselle tai lisätä pienituloisten asiakkaiden toimeentulovaikeuksia.
- Tietopohjaa ja tutkimusta teknologian vaikutuksista on vahvistettava.
- Teknologisten ratkaisujen on oltava laadukkaita, turvallisia ja toimittava luotettavasti myös poikkeusoloissa.

Sääntely on tarpeellista ja sen on turvattava perusoikeudet

SOSTE pitää perusteltuna, että sosiaalihuollon palveluissa laajasti käytettävän teknologian käytöstä säädetään sosiaalihuoltolaissa, vanhuspalvelulaissa ja asiakasmaksulaissa.

Teknologia on jo olennainen osa sosiaalipalveluja, ja sen käyttö lisääntyy nopeasti. Uutta teknologiaa syntyy koko ajan muun muassa tekoälyn kehityksen myötä, ja lainsäädännön on pysyttävä kehityksen mukana.

Sääntelyn tulee olla tasapainossa asiakkaiden perusoikeuksien, turvallisuuden ja itsemääräämisoikeuden kanssa. Lainsäädännöllä on varmistettava, että teknologian käyttö tukee asiakkaiden hyvinvointia eikä vaaranna heidän oikeuksiaan.

Yksityisyyden suoja on varmistettava valvonnassa

Esitys koskee osin jo laajasti käytössä olevaa, riskitöntä teknologiaa ja apuvälineitä, mutta myös valvontateknologiaa, joka vaikuttaa perusoikeuksiin, kuten yksityisyyden suojaan ja kotirauhaan.

SOSTE katsoo, että teknisestä valvonnasta on perusteltua säätää lailla sosiaalihuollon toimintayksiköissä. Teknisellä valvonnalla voidaan esimerkiksi ehkäistä tapaturmia, mahdollistaa nopea reagointi hätätilanteisiin ja parantaa asiakkaiden kokonaisturvallisuutta. Valvonta tukee myös henkilöstön työtä.

SOSTEn kuitenkin huomauttaa, että yhteisissä tiloissa toteutettava tekninen valvonta on ongelmallista erityisesti yksityisyyden suojan ja kotirauhan näkökulmasta. Yhteiset tilat ovat osa asiakkaiden kotia, ja niissä tapahtuva jatkuva valvonta voi puuttua liiallisesti yksityisyyteen. Tämän vuoksi teknisen valvonnan tulee olla kohdennettua, välttämättömään rajattua ja toteutettava tavalla, joka kunnioittaa asiakkaiden yksityisyyttä.

Asiakkaan suostumus ja valinnanvapaus on turvattava

Lakiluonnoksessa esitetty malli, jossa asiakkaan suostumusta ei tarvittaisi, vaan hänen mielipiteensä ainoastaan huomioitaisiin, on ongelmallinen. Se voi johtaa tilanteisiin, joissa asiakas joutuu vasten tahtoaan ottamaan käyttöön teknologisia ratkaisuja. Erityisesti iäkkäiden ja muiden haavoittuvien ryhmien on voitava tehdä päätöksiä ilman, että he kokevat viranomaisten ehdotusten olevan pakottavia.

Asiakkaan tietoon perustuva suostumus on välttämätön edellytys teknologian käyttöönotolle. Hänellä on oltava aito mahdollisuus päättää, otetaanko teknologia käyttöön omissa palveluissaan. Mikäli asiakas ei kykene osallistumaan päätöksentekoon, hänen tahtonsa on selvitettävä yhteistyössä omaisten tai edustajan kanssa. Ennen päätöstä asiakkaalle on annettava riittävästi tietoa eri teknologisista ratkaisuista ja mahdollisuus kokeilla niitä.

SOSTE ehdottaa, että sosiaalihuollon palveluihin kehitettäisiin hoivatahto, jonka avulla ihminen voisi ennalta määritellä kantansa erilaisiin teknologisiin hoivaratkaisuihin, kuten kameravalvontaan.

Asiakasmaksujen on oltava kohtuullisia eikä maksurasitus saa kasvaa

SOSTE pitää tärkeänä, että asiakasmaksuista säädetään selkeästi, mutta palveluiden käyttäjien maksurasitus ei saa kasvaa.

Monilla kotihoidon asiakkailla on jo nyt vaikeuksia selviytyä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, eikä kaikilla ole tietoa mahdollisuudesta hakea maksujen alentamista tai niiden perimättä jättämistä. Hyvinvointialueiden käytännöt maksujen alentamiseksi vaihtelevat. Osana asiakasprosessia, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä, tulee tarkistaa, että asiakas kykenee selviämään asiakasmaksuista.

Turva-auttamispalvelusta perittävän maksun on oltava kohtuullinen, eikä maksujen tule muodostaa estettä avun vastaanottamiselle. Jos maksu perustuisi hälytysten määrään, se voisi muodostua kohtuuttomaksi esimerkiksi muistisairaille ikäihmisille, joilla hälytyksiä syntyy usein tahattomasti.

Teknologian vaikutus henkilöstömitoitukseen on perusteltua rajata

SOSTE kannattaa, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksessa määritellään teknologian vaikutukselle maksimiraja. Ehdotettu 0,04:n maksimiraja on perusteltu, mutta sen ei tule muodostua automaattiseksi normiksi. Henkilöstömitoituksen laskeminen teknologian perusteella ei saa vähentää asiakkaiden kasvokkaisia kohtaamisia ja vuorovaikutusta.

Vähimmäismitoituksesta, 0,6 työntekijää asiakasta kohti, on pidettävä kiinni. Palveluiden asiakkaat ovat yhä huonokuntoisempia ja tarvitsevat enemmän ihmisen antamaa hoivaa ja huolenpitoa.

Teknologian onnistunut käyttöönotto edellyttää henkilöstön riittävää osaamista, koulutusta ja tukea. On varmistettava, että ammattilaiset saavat tarvittavan koulutuksen ja tuen, jotta teknologia aidosti parantaa palvelujen laatua ja tukee työhyvinvointia. Sosiaalihuollon

henkilöstöllä on oltava riittävästi osaamista niistä teknologisista ratkaisuista, joita arvioidaan osana asiakassuunnitelmaa.

Teknologian käyttö sosiaalihuollossa vaatii eettistä harkintaa ja seuranta

Teknologia voi tuoda merkittäviä hyötyjä sosiaalihuollon asiakkaille. On kuitenkin muistettava, että sosiaalihuollon asiakkaat ovat usein monella tavalla haavoittuvassa asemassa. Näillä ryhmillä teknologian käytön eettiset kysymykset ovat aivan keskeisiä ja niitä pitää tarkastella huolellisesti. Lisäksi on muistettava, että teknologia on harvoin esteetöntä ja saavutettavaa kaikille.

Teknologiaa hyödyntäessä tulee varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus. Tutkimusten mukaan esimerkiksi etäkotihoitoon liittyy riskejä, kuten vajaaravitsemusta, lääkitysongelmia ja onnettomuuksia, jotka voivat lisätä sairaalahoidon tarvetta ja kääntää säästöt lisäkuluiksi. Tarvitaan laajaa tietopohjaa siitä, miten teknologiset ratkaisut toimivat eri sosiaalipalveluissa ja miten vaikuttavat asiakkaiden hyvinvointiin.

Teknologisten ratkaisujen on täytettävä laatuvaatimukset, oltava turvallisia ja toimittava luotettavasti myös poikkeus- ja häiriötilanteissa. Palvelujen tulee toimia myös esimerkiksi sähkökatkojen aikana.

Teknologian toimivuutta ja vaikutuksia on seurattava, ja niiden perusteella on arvioitava, mitkä ratkaisut tukevat parhaiten asiakkaan yksilöllistä tilannetta. Arvion on oltava ihmislähtöinen ja perustuttava asiakkaan tarpeisiin, ei kustannus- tai tehokkuusperusteisiin.